

Stanko Klinar

Ena knjiga, dva slovarja

Daša Komac: *Splošni angleško-slovenski in slovensko-angleški moderni slovar/English-Slovenian and Slovenian-English Modern Dictionary*. Uredila/Edited by Mojca M. Hočevar. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2001

V Uvodu pravi avtorica: »Knjiga ... vsebuje dva slovarja: ANGLEŠKO-SLOVENSKEGA z več kot 29.300 gesli in SLOVENSKO-ANGLEŠKEGA z več kot 33.200 gesli. Delo vključuje povsem predelano gradivo malega *Angleško-slovenskega in slovensko-angleškega modernega slovarja*, ki je v pričujoči izdaji znatno razširjeno in obogateno ...« Opraviti imamo torej z nekako nadizdajo (ne samo ponovno izdajo) znanega, ljubeznivega žepnega slovarčka, ki je po vsem videzu svojo vlogo odigral in odstopil mesto tehtnejšemu delu.

Kdor je poslušal gospo Dašo Komac na predstavitveni konferenci 26. novembra 2001 v prostorih Cankarjeve založbe na Kopitarjevi 2 v Ljubljani, je nujno uvidel njeno visoko pedagoško profesionalnost, ali z drugimi besedami, doživel je brezhiben nastop profesionalnega pedagoga. Ta ugotovitev je pomembna, ker začrtava vsebinske in namembnostne okvire njenega »splošnega(!) slovarja, ki bi ga – mimo stroge strokovne klasifikacije poklicnih leksikologov – lahko imenovali pedagoški slovar: priročnik za mlade aspirante. Če k namembnosti pritaknemo še pomoč popotnikom in udeležencem mednarodnih konferenc in podobnih zborovanj (in pogodbepodpisovanj), bi – kljub morebitnemu mrgodenju slovaropisnih znanstvenikov – slovar lahko poimenovali tudi konverzacijski. Približno tako določuje slovar tudi avtorica sama v Uvodu. To hkrati pomeni, da ni ne specialno terminološki ne webstrovske enciklopedični, pač pa, kot se sam izpoveduje, »splošni«. Ta načelna opredelitev, ali zamejitev, je nujna, da mu lahko priznamo

zasluge, zaradi katerih je nastal, in mu ne očitamo pomanjkljivosti, ki jih je že po svoji zasnovi mislil imeti. (To torej niso pomanjkljivosti v pravem pomenu besede, pač pa le skladanje z vnaprej določenim načrtom.) Ko tako spoznamo in priznamo slovarjeve okvire in se znotraj njih naselimo in več ne pogledujemo čez rob,

se lahko oddahnemo: slovar je za svojo namembnost pristržno točen, jasen, preprost, zadovoljiv, zadnji platnici kar stisnemo roko v soglasju, razodene nam namreč, tako kot tudi že Uvod, da je to »slovar za šolo, službo in dom, pripomoček za hitro razumevanje in tekoče izražanje«, da vsebuje »več kot 62.500 gesel, več kot 23.000 besednih zvez, več kot 1500 primerov rabe«, da najdemo v njem »splošno knjižno in pogovorno besedišče, bogato poslovno izrazje, strokovno¹ in računalniško izrazje, pomenek nekaterih tujk ...«. Brez dvoma hvalevredno (dobesedno: sestavljalci smo hvaležni za izpolnjeni namen), oglaš pa se že na prvi pogled uredniško, založniško (kot tako docela pozunanjeno) vprašanje, ki se tiče debeline in dolžine knjige: ali se glede na šolarje in popotnike ne bi dalo iste vsebine z drugačnim papirjem in drugačnim tiskom stisniti na pol manjšo zajetnost? Čeravno je treba priznati, da je tisk v slovarju, še zlasti pomirjajoče modre iztočnice, za oko zelo prijazen.

Listanje po slovarju je zmeraj slastno početje, prebujajo se stare strasti, recimo, kako ohraniti našim politikom dobro ime, ko so v Ustavo zapisali, da smo »samostojna in neodvisna država«, kar bi v angleščini – in tudi naš slovar ne more delati čudežev – dalo »independent and independent state«. Kar predstavljajte si, kako bi nas Angleži/Američani/kdorkoli modro pogledali, ko bi jim takole prevedli znamenito izjavo. Tudi »self-reliant, self-governing, autonomous, free«, ki jih ponuja slovar, ne rešijo cele kože (ali jo nekateri še bolj trgajo), saj če si »independent«, je vse drugo »self-evi-

dent« in eo ipso navrženo, in je (politično) pribijanje sinonimov »mlačva prazne slame« (Prešeren). Lahko se zatečemo v *sovereign(ty)*, s katerim nas iz godlje dobrodušno vlečejo nekateri prevajalci («independent and sovereign state», »... Charter on the Independence and Sovereignty of the Republic of Slovenia«), pa smo še zmeraj v monokulturi sinonimov. Ampak je že tako, naši vizionarji »čutijo« razliko in zdaj jo imamo! (Je v resnici nimamo. Kdo je bil že tisti nabriti možakar, ki je rekel približno takole: »Če hočeš uvideti slabosti, prevedi besedilo v tuj jezik. V maternem jeziku se ti zdi vse pametno.«?)

Pri »tolarju« je pa naš slovar odpovedal. Ni ga! (Namreč »tolarja«.) Če pomislim, s kakšnim ganotjem sem prvič prijel v roke slovenske bankovce, tiste prve,časne, s Triglavom in njegovo Steno, prvi slovenski denar v tisočtristoletni (zabeleženi) zgodovini našega naroda, nacionalno valuto kot vir izjemnega ali vsaj dodatnega (namreč dodatnega glede na »samostojnost« ali »neodvisnost«) ponosa, zdaj pa ne vem, kako naj ga raztolmačim tujcem, kako naj ga zapišem, kako naj ga izgovorim. Da bi ne bil to strokovni izraz? Dajte no! Ali ga Angleži pišejo z dvojnimi »ll«, »tollar«? Po načelu recipročnosti jim moramo pustiti to pravico, če jim tako paše; mi namreč njihovo valuto pišemo in izgovarjamo »funt šterling« in ne »pound sterling«. Tako je domenjeno in tudi v našem slovarju normirano. Domenimo se še za »tolar« in ga slovarsko normirajmo! Ne bo težko. Je namreč že normiran. V obliki *tolar* ga lahko prepišemo iz posodobljene Britanske enciklo-

¹ Mea culpa, pri tej besedi se moram nekoliko ustaviti. Zmeraj smo imeli z njo težave in prav mogoče je, da nazadnje niti ne vemo, kaj v takole okleščanem kontekstu pomeni. Lahko se nam zdi samoumevna in zato na tem mestu celo odveč, saj »nestrokovnega« izrazja v slovarju menda ni? Podobno je nihala tehničar svoj čas pri poimenovanju našega prevajalskega društva, ki naj bi se po nekaterih kratkih in jednatih sugestijah krstilo za »Društvo strokovnih prevajalcev« in bi se tako ločilo od »književnih« prevajalcev. Vendar nekateri imenodajalci privedneci »strokovni« niso razumeli kot nasprotje od »književni«, pač pa kot nasprotje od »nestrokovni«, in so besedovali približno takole: »Strokovni so vsi, naši in književni, ker nestrokovnih nihče ne potrebuje ne tu ne tam ...« in rodili so se »znanstveno-tehniški prevajalci« in DZTPS, ki se že lep čas veseli trepeznega življenja. Naš slovar pod »strokovnim izrazjem« razume najbolj splošno in v vsakdanjem življenju nujno znanstveno-tehniško terminologijo (z jarko lučjo posveti od »književni«, pač pa kot nasprotje od sama v Uvodu), in to je prav, saj bi brez tega zaloga zevala v slovarju neopodstljiva pohaba. Še več: kaj bi brez tega izrazja potem sploh ostalo? Pomožno/funkcionalno besedišče? Namreč: strokovno izrazje je tudi izrazje iz najbolj vsakdanjega življenja, npr. *žlica, stol, miza; hoditi, skakati, plezati; rdeč, moder, zelen; gasilski, ribiški, lovski*, četudi temu izrazju v večini kontekstov ne pripisujemo kake visoke stopnje znanstvenosti ali tehničnosti. Nekaj tega je avtorica gotovo imela v mislih, saj kako bi sicer napisala: »strokovno in računalniško izrazje«? To seveda obratno ne pomeni, da bi »računalniško izrazje« ne bilo »strokovno«. Ali pač? (Najbrž bomo o »strokovnem izrazju« še rekli kako besedo.)

pedije (Encyclopaedia Britannica) ali zadnjega Webstra, računalnik nam bo prišepnil izgovorjavo /'toulə:/². Nič ne omahujmo torej s svojo »neodvisno in samostojno« valuto, celo malo pohitimmo z njo v odnosu do zunanjega sveta, da nam prehitro ne utone v evru. (Tega žal tudi ni v slovarju, Evropo in svet pa trenutno menda obvladuje v obliki EUR. No, (pokojni) ECU/Ecu/ecu je na strani 900, a jaz bi ga bil vesel tudi v slovarskem stolpcu na strani 134.) (Malo naj se popravim: SIT je na str. 906 s pojasnilom, da kratica pomeni »slovenski tolar«; da bi bila kratica uporabna v angleščini, ni namiga.)

Dodatek »Abbreviations/Krajšave«, str. 899–907, je seveda na moč dobrodošel, prav tako podatki na naslednjih treh straneh, je pa nekoliko neuravnotežen. Zvemo, da A pomeni Austria in I Italy in H Hungary in UK United Kingdom in USA United States of America, potem pa se zgane črv suma, čemu neki je teh pet držav privilegiranih v odnosu do vseh drugih, ki jih ni, celo ni GB in SLO, ki se našega slovarja živo tičeta; SLO in SI sta sicer v slovenskem delu, vendar mislim, da bi morali biti kot mednarodno določeni in sprejeti oznaki tudi v angleškem delu. («Abbreviations/Krajšave» namreč sestoji iz dveh delov: angleškega z angleškimi iztočnicami za tolmačenje angleških zadev, str. 899–903, in slovenskega s slovenskimi iztočnicami za tolmačenje slovenskih zadev, str. 904–907. Zelo smiselno. Vendar je SLO brez dvoma tudi angleška zadeva ali vsaj nič manj kot A, I in H.) Jaz bi v oba dela dodal tudi RS – (The) Republic of Slovenia/Republika Slo-

venija, ravno tako bi v oba dela spadal SIT, saj je ta čast doletela celo WC (ki nesporno postaja slovenska kratica, kot morajo SIT, RS, SLO postati angleške kratice). Prileglo bi se tudi kaj I/irskega. Na moč so uporabne slovenske kratice, med njimi kratice političnih strank, vendar mislim, da bo treba kratico za Novo Slovenijo napisati nekoliko drugače. (Slovar ne loči med kraticami in okrajšavami. Nič ni na tem usodnega, celo priročno je, da so vse lepo skupaj v istem seznamu ... le ker je pedagoški, bi se mu ta odtenek higiene nemara prilegel.)

Slovenski samozavesti se poravnava hrbet pri etnografskih zadevah, ko zve, da so *žganci* neprevedljivo *zhgantsi*, *potica* pa celo kar *potica* (torej niti transkribirana, tvegamo, da bodo brali /potájka/!). (Mogoče se je avtorica hvalevredno naslonila na Mirana Hladnika Slovene for Travelers?) Koliko je analognih rešitev, nisem mogel natančneje preverjati, rekel bi pa v zvezi s *sokom*, da bodo prevajalca Prešernovih verzov »... privoščila skoporita komaj ti bo sok neslan ...« angleške ustreznice pustile na cedi-lu. (Slovar pozna samo *juice* in *gravy* in podobne »moderne« zapeljive zadeve, ki uborni starožitni *sok* docela obvozijo. – Ali sem s to pripombo skočil čez okvire »splošnega« slovarja?) Obžalujem, da sočna etnografska posebnost *kólo* (belokranjsko *kólo*) ni šla po stopinjah *žgancev* in *potice*.

Kaže se zanimivo vprašanje: ali so *zhgantsi* postali del angleškega vokabularja in jih bomo našli kot iztočnico v angleškem delu slovarja in zraven slovenski prevod *žganci*? Ne, ne gre. Angleške iztočnice *zhgantsi* ni, za angleški voka-

² © 2000 Merriam Webster Incorporated

Main Entry: *tolar*

Pronunciation: 'tō-lär

Function: noun

Inflected Form: plural *tolarjev* /'tō-lär-yev/; or *tolars*

Etymology: Slovenian (nominative plural *tolarji*, genitive plural *tolarjev*), from German *Taler* taler

Date: 1991

Copyright © 1994–2001 Encyclopaedia Britannica

Monetary unit: *tolar* with (Oct. 11, 1996) a free rate of 139.19 *tolarji* to U. S. \$ 1 (219.26 *tolarji* = 1 sterling)

file: //C:\Program Files\Britannica\2001\cache\info_10_.html

A rebaptized Slovene monetary unit, the *tolar* (German: *Thaler*), has superseded the Yugoslav dinar.

file: //C:\Program Files\Britannica\2001\cache\info_51_.html

Za to opombo sem v celoti zadolžen pri gospe Mariji Brežan. Mene se namreč finance v širokem loku izogibajo. To pa ne pomeni, da se ne bi kot Slovenec veselil, da je potrjena moja vera v angloameriški pragmatizem, ki hkrati z nečustveno gospodarsko premočrnostjo vendarle ohranja tudi našo jezikovno domačnost in izpričuje svojo gentlemansko tolerantnost. Fair play, by all means.

bular je to očitno še zmeraj tujek, enako *potica*. Slovar torej ni »reverzibilen«, »obrnljiv«, slovenski prevodi v angleškem delu ne postanejo avtomatično iztočnice v slovenskem delu, in nasprotno, angleški prevodi v slovenskem delu niso nujno iztočnice v angleškem delu. Zanimivo, le zakaj? *Potable*, na primer, je *piten*, toda *piten* ni *potable*, pač pa *drinkable*, *drinking*. Zakaj tako? Morda nam bo avtorica to še nekoč razložila. Ali sem preslišal na predstavitveni konferenci? Ali pa sem po nepotrebnem siten? Ampak mene te nevidne mistične sile (»the genius of the language«, je rekel Bradley), ki čudno samoumevno(???) obvladujejo jezik, zmeraj močno vznemirjajo. Kot da sem žrtev temnih skrivnosti, zoper katere ne morem mi-

gniti z mezincem, samo »pametno« prikivam, vsaka obramba je ne samo jalova, marveč vnaprej izključena, ne razumem, ne vidim jih, ne morem se z njimi spoprijeti. Obrnjeni primer sta *software* in *hardware*, ki sta prevedena kot *softver* in *hardver*, vendar prevedka ne nastopata v slovenskem delu kot iztočnici. Zakaj ne?

Nekaj podobnega, četudi manj skrivnostnega, se dogaja s fraznimi glagoli in konverzijami. So del **splošnega** angleškega besedišča, torej tistega, v katerega je usmerjen naš slovar, in četudi se slovar hrabro bori zanje, mu jih »mistika« jezika (odtenki pomena, kontekstualizacija, neukrotljivo rojevanje) sproti odnaša in mu pušča komaj kako promilo promile. Saj, kaj

MODERNI SLOVAR

- Dva slovarja v eni knjigi
- Sodoben pripomoček za **hitro razumevanje** angleščine in **tekoče izražanje** v njej
- Več kot **62 500** gesel
- Več kot **23 000** besednih zvez
- Več kot **1 500** primerov rabe
- Angleška gesla z **izgovarjavo**
- Slovenska gesla z **naglasnimi znamenji**
- **Britanska** in **ameriška** angleščina
- Splošno **knjižno** in **pogovorno** besedišče
- Bogato **poslovno** izrazje
- **Strokovno** in **računalniško** izrazje
- Pojasnjeni pomeni nekaterih **tujk**

www.cankarjeva-z.si

Naročila in informacije:
brezplačna številka **080 11 08**

pa naj bi naredil! Ali naj bo trikrat debelejši? Pojamramo lahko, da je angleščina na teh dveh poljih (poleg drugih, ki naj tu ne bodo niti omenjena) izredno močna, in priznamo, da četudi naš slovar zadovoljivo daje osnove besedišča, pa tiste prave, sočne, žive, zmeraj znova se bogateče in po-/pre-rajajoče se angleščine ne zajame in je tudi ne more zajeti. Izkušnja tistih, ki jim je slovar namenjen, bo, da jim slovar sicer omogoča (spo)razumevanje, da pa v mnogočem govori neki drug jezik od tistega, ki ga govorijo Angleži med seboj. Za dobro vago nedoumljivosti in izmuzljivosti stvari večinoma spet niso »reverzibilne«. *Pick up* je sicer *pobrati* in *pobrati* je *pick up*, toda *turn out* je *dogoditi*, *končati se*, vendar *dogoditi*, *končati se* nista *turn out*. *To nose* je *zavohati*, *vohljati*, toda *zavohati* ni *to nose*, *vohljati* pa je poleg drugega nenadoma *to nose about*. In tako bi lahko prepisal iz slovarja še cele strani. To seveda ne vodi nikamor (razen morda v akademsko debato neke nad oblaki), tudi moja preja je že tako razčesana, da jo moram počasi zavezati. Preden to storim, pa ne morem, da se ne bi nagrbančil nad »The Slovenian Pronunciation« na str. 482–483. Predstavljam si, da je to namenjeno tujcem (predvsem angleško govorečim), ki se učijo slovenščine. Ali se res zlogotvorni r v slovenski besedi *vrt* izgovori približno tako (»similar English sound« piše v slovarju) kot r v angleški besedi *her*? Nadalje berem: »Vowels have several different pronunciations ...« Ne bo držalo. Pač pa ista črka lahko označuje različne vokale. Naprej: »The Slovenian consonants are

pronounced more or less as they are in English ...« Kaj pa aspiracija (*to say the least*)? In zanimivo, pri tej izjavi niso mišljene črke kot pri prejšnji, pač pa glasovi, sicer bi takoj oporekal vsaj zaradi črke c in že omenjenega r. (Lahko bi se malo ustavil tudi pri glasu /c/, namreč: ali ga angleščina sploh ima?) Črke spet nastopijo v »The letters L and V at the end of the word or before another consonant are pronounced like the English (W) ...« Zakaj je W v oklepaju, ni jasno, beseda *new*, ki sledi, je zavajajoča, ker njen w nikakor ne ponazarja pravkar navedenega navodila za izgovorjavo slovenskega L ali V; in če se slovenski *pol* izgovori /poʎ/, to ni vzorec za *val* /val/ (ki je domača beseda in ne tuja, za katere velja izjema, kot pravilno omenja slovar, le da naj bi poleg *hotela* navedel še kak *festival*, *general*, *maršal*, severni *pól*), in če se *volk* izgovori /voʎk/, to ni vzorec za *polk* /pólk/ in *pólko* /pólka/. Iz tega sledi: črka L je v slovenščini za izgovorjavo vražje muhasta in bi bilo dobro v slovarskem delu pri kočljivih slovenskih iztočnicah dodati glasovni zapis (transkripcijo).³ Nadalje berem: »The accents never appear in the written language.« (Mišljena je slovenščina.) »Accents« v tem primeru pomenijo naglasna znamenja, in s tem vedenjem (ne vedanjem) moram o brezprizivnosti izjave rahlo podvomiti. Jaz bi raje videl zapisano kaj takega kot: »The accents are regularly not used in the written language, but to help the reader the stress can be indicated in cases like *svétnik-svetník*, *kósi* – *kositi*, *pártija* – *partija*, *téma* – *temá* and the like.« Slovar v svojem slovarskem

³ Naj dodam še nekaj primer(č)kov. *Dól* (samostalnik) se izgovori /dóʎ/, npr. »čez hrib in dol«; *dól* (prislov in povedkovnik) se izgovori /dól/, npr. »pridi dol«, »dol s korupcijo«; v slovarju najdemo samo *dól* (prislov) brez navedbe izgovarjave, vendar bi ta po navedenem vzorcu *pol*/poʎ/ morala biti */póʎ/. In kako bi se odločili pri *bralec*, *reševalec*, *sestavljalec* glede na druge sklonе in žensko obliko (in izvedenke, npr. *bralčev*, ki pa jih bom tu pustil v nemar)? Gospa D. K. je *sestavljalka* – ali *sestavljavka*? – slovarja; je izgovarjava v obeh primerih /ʎ/? Če gremo po Gradišnikovih stopinjah izgovarjat /bravec/ – in tu prvotno zapisani L nikakor ni ne na koncu besede ne pred soglasnikom! –, bomo potem po njegovih stopinjah tudi pisali *bravec* in, eo ipso, *bravka*? SP 2001 je »etimološki« pri pisavi, zapisuje torej *bralec*, *bralka*, in »današnji« pri izgovorjavi, torej /bralec/ ali /braʎc/ in /braʎka/. (Nisem sicer prepričan, da prav berem/domnevam. SP je misteriozen in šparoven izgovornimi dodatki, zlasti pri izvedenkah, po srbskem načelu »sad ga vidiš, sad ga ne vidiš«. Zato je marsikaj treba domnevati in ugibati.) V našem slovarju najdemo *brálec*, *brálka*, *písma bralcev*, v skladu s SP 2001, prilegel bi se, glede na pedagoškost in pogovornost slovarja, pripis izgovarjave, ta pa potegne za sabo dodatek roditelja in množine /braʎca, braʎci/. (Mimogrede: *bravec* je menda »oven« in *bravka* »ovca«, od tod *bravína*, »ovčje meso«. Gradišnikov *bravec* torej ni *bralec*, četudi G. misli, da je.) Res, zadeve okrog črke L se neljubo komplicirajo, ostajajo pa še zmeraj v okviru »splošnosti« slovarja. (V radijskem intervjuju o reševalcih je Štajerc izgovarjal /reševalci/, Gorenjec pa /reševaʎci/. Čigava izgovarjava je »prava«? Glede na SP 2001 Gorenjčeva, ta je standardizirana. Toda prvi sklon ednine ostane /reševalec/, ni po gorenjsko /reševaʎc/. – In pripomba na pripombo. Kjer se podstava končuje na /l/, je priporočljiva končnica –*vec*, ne –*lec*, zato v SP 2001 najdemo vzporedne oblike, npr. *sestavljalec*/*sestavljavec*, *sestavljalka*/*sestavljavka*. (Gospa D. K. ima torej na izbiro.)

delu to tudi hvalevredno popolnoma upošteva. Dodamo lahko še *célo* – *celó*, *táko* – *takó*, *Náto* – *N/nató*, iz splošne jezikovne prakse pa še marsikaj, zlasti če pomislimo na poezijo. V nasprotju s slovarskim delom si moram za strani pod naslovom The Slovenian Pronunciation (482, 483) žal izposoditi angleški rek »They leave much to be desired«.

V slovarskem delu – Thank heaven! – nisem našel osnove za grajo. (Če bom posumil, da iztočnica *koala* zaradi preozke strokovnosti morda ne spada v splošni slovar, boste rekli »Ali je vredno besed!« in jaz se strinjam, da ni. Podobno je s *Poljakom*, ki naj bi zaradi abecedne-

ga reda preskočil štiri gesla navzgor; komaj vredno besed! Diskutabel je *chimney* kot prevod za *žleb* (v gorski steni), *chimney* je namreč predvsem *kamin* (ki lahko, ali pa tudi ne, spominja na žleb), običajni tîrmin za *žleb* je v angleščini *gully*.) Morda bi našel kaj otipljivega, če bi bolj vneto brskal, vendar je slovar zelo varno spravljen za obrambni okop »splošni« in naskakovalca bo hitro zavrnil s Prešernom, da »nap'čen je očitar«. Mislim, da je glede na svojo namembnost in ne glede na dve strani glasoslovja (»The Slovenian Pronunciation«) prav zdrav in rdečeličen vademekum za slovenske in neslovenske uporabnike.